

İMADƏDDİN NƏSİMİ İRSİNİN TƏBLİĞİ HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏDƏNİYYƏT SİYASƏTİNİN MÜHÜM TƏRKİB HİSSƏSİ KİMİ

Xülasə: Ümummilli lider Heydər Əliyevin mədəniyyət siyasətinin mühüm tərkib hissəsi Azərbaycan ədəbiyyatına: istər klassik, istərsə də müasir ədəbi irsimizin təbliğinə qayğısı idi. Ulu öndər ədiblərimizin yaradıcılığının öyrənilməsi və şəxsiyyətinin daha geniş sferada tanınması istiqamətində işin təkcə ölkədə deyil, onun sərhədlərindən kənarda da intensiv təşkilinə böyük önəm verirdi. Bu məqsədlə klassiklərimizin əsərlərinin müxtəlif xarici dillərdə nəşri, dramaturqlarımızın pyeslərinin dünya səhnəsində oynanılması, müğənnilərin xarici qastrollarda Azərbaycan şairlərinin əsərlərini ifa etməsinə xüsusi diqqət yetirilirdi.

Nəsiminin 600 illik yubileyi Ulu Öndərin səyi və qeyrəti ilə qlobal miqyasda – YUNESKO səviyyəsində keçirilmişdi. Bu mütərəqqi ənənənin davamı olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyev 11 yanvar 2019-cu il tarixində böyük şairin 650 illik yubileyi münasibətilə “Azərbaycan Respublikasında 2019-cu ilin “Nəsimi ili” elan edilməsi haqqında” xüsusi Sərəncam imzaladı. Bu isə ulu öndər Heydər Əliyevin mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza, klassiklərimizə verdiyi önəmin onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyinin bariz nümunəsidir.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, İmadəddin Nəsimi, mədəniyyət siyasəti, Nəsimi irsi, Nəsimi yubileyi

Ümummilli lider Heydər Əliyevin mədəniyyət siyasətinin mühüm tərkib hissəsi Azərbaycan ədəbiyyatına: istər klassik, istərsə də müasir ədəbi irsimizin təbliğinə qayğısı idi. Ulu öndər ədiblərimizin yaradıcılığının öyrənilməsi və şəxsiyyətinin daha geniş sferada tanınması istiqamətində işin təkcə ölkədə deyil, onun sərhədlərindən kənarda da intensiv təşkilinə böyük önəm verirdi. Bu məqsədlə klassiklərimizin əsərlərinin müxtəlif xarici dillərdə nəşri, dramaturqlarımızın pyeslərinin dünya səhnəsində oynanılması, müğənnilərin xarici qastrollarda Azərbaycan şairlərinin əsərlərini ifa etməsinə xüsusi diqqət yetirilirdi. Heydər Əliyev ədiblərimizin yubileylərinin dünya miqyasında keçirilməsi təşəbbüsləri ilə də çıxış etmiş, hələ Azərbaycan Sovet İttifaqının daxilində olarkən xalqımızın mədəniyyət vasitəsi ilə beynəlxalq sferada tanınmasına müvəffəq olmuşdu.

1973-cü ildə klassik Azərbaycan ədəbiyyatının nümayəndələri arasında ilk dəfə Nəsiminin ana-dan olmasının 600 illik yubileyi bilavasitə Heydər Əliyevin xidməti sayəsində beynəlxalq humanitar-mədəni təşkilatın – YUNESKO-nun təntənəli tədbirləri planına daxil edildi. Həmin il sentyabrın 22-də Heydər Əliyevin də iştirakı ilə Bakının mərkəzi meydanlarından birində gələcək Nəsimi abidəsinin təməli qoyuldu. Bir neçə il sonra isə yenə də onun iştirakı ilə bu əzəmətli abidənin açılış mərasimi oldu. Şairin 1973-cü ilin payızında keçirilən yubiley tədbirlərində tanınmış sovet şairlərindən N.Tixonov, N.Qriboçov, Maksim Tank, “Kuryer YUNESKO” jurnalının baş redaktoru Səndi Koffler, keçmiş SSRİ xalqları ədəbiyyatlarının bir sıra görkəmli nümayəndələri iştirak edirdilər. Sonralar İraqda Azərbaycan mədəniyyətinin səlahiyyətli nümayəndəsinə çevrilən İraq-türkmən şairi Əbdüllətif Bəndəroğlu da ilk dəfə Nəsimi yubileyi zamanı Bakıya gəldi və bundan sonra onun Azərbaycanla artıq 25 ildən çox davam edən əməkdaşlığının bünövrəsi qoyuldu.

Azərbaycan ədəbiyyatının digər klassikləri kimi Nəsimi yubileyinin də ədəbiyyatımıza və mədəniyyətimizə ən böyük töhfəsi yubiley münasibətilə nəşr edilən kitablar oldu. Şairin ana dilli yaradıcılığını bütünlüklə ehtiva edən üç cildlik əsərlərinin elmi-tənqidi mətni mərhum Cahangir Qəhrəmanov tərəfindən hazırlandı və yubiley günlərində çap edildi. Bakıda və Moskvada Nəsimi əsərləri Azərbaycan və rus dillərində çapdan çıxdı. Şairin yaradıcılığının ayrı-ayrı səciyyəvi nümunələri ingilis, fransız, alman və s. dillərə tərcümə olundu. Akademik Həmid Araslının yazdığı “İmadəddin

Nəsimi” elmi-kütləvi əsəri də bir sıra aparıcı dünya dillərinə tərcümə edilərək yayımlandı. Xalq şairi Qabilin monumental “Nəsimi” poeması da, milli kinomuzun uğurlarından sayılan “Nəsimi” filmi də 1970-ci illərdə Azərbaycan mədəniyyətindən keçən cazibədar Nəsimi dalğasında yaranmışdı.

Nəhayət, akademik Bəkir Nəbiyevin tərtib etdiyi Nəsimi haqqında məqalələr toplusu (rus dilində) da bu ədəbiyyat bayramının diqqətəlayiq nəticələrindən biri idi [5]. Həmin kitabda Azərbaycan alimlərinin Nəsiminin dövrünə, mühitinə, şəxsiyyətinə, onun təbliğ etdiyi hüruflilik dini-fəlsəfi təliminə, şairin əsərlərinin dil və üslub xüsusiyyətlərinə həsr olunmuş məqalələri ilə birlikdə qonşu respublikaların bir sıra tanınmış söz ustalarının Nəsimi ilə, bütövlükdə isə dünya ədəbiyyatı tarixində özünəməxsus yeri olan orta əsrlər Azərbaycan poeziyası ilə bağlı ürək sözləri öz əksini tapmışdı.

1993-cü ildə – Nəsimi yubileyinin keçirilməsindən 20 il sonra, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının ziyalıları ilə görüşündə Heydər Əliyev bu tədbirin istər o dövr üçün, istərsə də mədəni inkişafımızın sonrakı dövrləri üçün böyük əhəmiyyətini bir daha vurğulayaraq demişdi: “Yenə də qeyd edirəm ki, tariximiz çox zəngindir və biz bunu vaxtaşırı xalqa çatdırmalıyıq. Xatirinizdədirmi, Nəsiminin 600 illik yubileyini qeyd etdiyimiz zaman bu, dünyada nə qədər əks-səda doğurdu, Azərbaycanı nə qədər tanıtdı! Nəhayət, 600 ildən sonra biz Nəsiminin Hələb şəhərindəki məzarını tapdıq. İndi onun məzarı oraya gedən adamlar üçün bir ziyarətgahdır. Məhz Azərbaycan xalqına mənsub olan Nəsimi kimi nadir bir şəxsiyyəti dünya ictimaiyyətinə, elminə, dünya mədəniyyətinə tanıtmmaq, şübhəsiz ki, xalqımızın hörmətini qaldırmaq deməkdir. Mən təkcə şairlər haqda danışmaq istəmirəm. Nəsimi də yalnız şair deyil, həm də alim, filosofdur” [2].

Nəsimi ilə bağlı keçirilən geniş miqyaslı tədbirlər Azərbaycan mədəniyyətinin istər keçmiş SSRİ məkanında, istərsə də onun hüdudlarından kənarda tanınması yolunda mühüm vasitə idi. Yubileydə iştirak edən moskvalı şair Lev Ozerov Nəsimini “dünya lirikasının Koperniki” adlandırmışdı [1, səh.44]. Digər respublikaların təmsilçilərinin də xalqımız və ədəbiyyatımız barəsində fikirləri eyni dərəcədə yüksək idi. Ümumiyyətlə, Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1970-ci illərdə Nəsimi təntənələri də daxil olmaqla, Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyəti klassiklərinin yubileylərindən qədim ənənələrə malik ədəbiyyatımızın keçmişini və inkişaf yolunu göstərmək üçün çox böyük məhərrətlə istifadə olunurdu. Bu isə öz növbəsində xalqımıza və mədəniyyətimizə çoxsaylı və nüfuzlu dostlar qazandırır. Nəhayət, Nəsimi də daxil olmaqla, klassiklərin irsinin sistemli nəşri və tədqiqi ədəbiyyat tariximizin ardıcıl şəkildə, bütün şəxsiyyətləri və hadisələri ilə birlikdə sistemli olaraq öyrənilməsinə və təbliğini təmin edirdi. Bu isə özlüyündə, bütövlükdə Azərbaycan xalqının və hər şeydən öncə, ölkənin gələcəyi olan gənc nəslin milli qürur duyğularının daha yüksək səviyyədə tərbiyə edilməsinə əlverişli şərait yaratmaqla xalqın gələcək mənəvi inkişafını təmin etməyə yardım göstərirdi.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, klassik Azərbaycan ədəbiyyatına, xüsusən onun ən böyük və fəci nümayəndələrindən biri olan Nəsiminin həyat və yaradıcılığının öyrənilməsinə və təbliğinə bu cür sevgi, sayğı və qayğı Heydər Əliyev məktəbinin ən böyük yetirməsi olan, Heydər Əliyevin istər daxili, istərsə də xarici siyasi kursunun layiqli davamçısı və inkişaf etdirəni, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən də yüksək səviyyədə həyata keçirilməkdədir. 2008-ci ilin noyabr ayında Hələb şəhərində Nəsimi yaradıcılığına həsr edilmiş Beynəlxalq elmi konfransın keçirilməsi bu sevginin və qayğının ən bariz təzahürüdür [3].

Bu konfransın faydalı cəhətlərindən biri də o oldu ki, Suriyada daha çox din uğrunda şəhid kimi tanınan Nəsimi, Azərbaycan alimlərinin elmi məruzələrindən sonra həm də böyük bir şair, söz sənətkarı kimi ərəb elmi dairələrinə tanındı, onun yaradıcılığı, poetik irsində özünə yer tapan yüksək humanist fikirlərlə tanış olmaq arzusu ədəbi dairələrdə baş qaldırdı. Düzdür, ona qədər Suriya alimlərindən Qələcinin (çox güman ki, türk əsilli) Nəsimi haqqında ərəb dilində nəşr olunmuş kiçik monoqrafiyasında onun bədii yaradıcılığına da toxunulmuşdu, ancaq aydındır ki, bu, Nəsimi poeziyasının ideya və obraz zənginliyini təqdim etmək üçün heç də kifayət deyildi. Nəsiminin bir sənətkar və filosof kimi insana bəslədiyi sevgi duyğuları, kamil insan tərbiyə etmək arzuları, şairin öz əsərlərinin örnəyində əyani olaraq dinləyicilərin nəzər-diqqətinə çatdırıldı. Qeyd edildi ki, Nəsiminin humanizmi, insan sevgisi bir çox sufi şairlərində olduğu kimi mücərrəd, mistik xarakter daşımayıb, konkret obyektə – kamil insana yönəlmişdir və böyük şair istər zamandaşlarını, istərsə də özündən sonra gələn nəsilləri bədii sözün qüdrəti ilə məhz bu ruhda tərbiyə etmək istəyir və bununla da

özündən öncə yaşayıb yaratmış böyük humanist şair və filosofların mütərəqqi ənənələrini davam və inkişaf etdirir. “Mərhəbə, insani-kamil, canımın cananəsi; aləmin cismi sədəfidir, səninsən dürdanəsi?!” – [4, səh. 49] deyən şair antroposentrist fikirlərini bu cür bədii örnəklərin vasitəsi ilə öz oxucularına çatdırmağa nail olmuşdur.

Hələb konfransının bir əlamətdar cəhəti də, Nəsiminin 640 illik yubileyi ərəfəsində keçirilməsi idi. Bu, bir növ, yubiley qabağı elmi qüvvələrin sınağa çəkilməsi, Nəsimi irsi üzərində tədqiqatların səviyyəsinin və perspektivlərinin müəyyənəlməsi oldu. Məlum oldu ki, böyük humanist şairin həyat və yaradıcılığının öyrənilməsi, təbliği və nəşri problemlərinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevdə narahatlıq doğurması heç də əsassız deyilmiş. Doğrudur, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə [6] 25 min tirajla çap olunan kitablar arasında Nəsiminin ikicildliyi də artıq nəfis şəkildə işıq üzü görmüşdür.

Ədəbiyyat tariximiz üçün onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, Nəsimi irsinin öyrənilməsi, təbliği, Nəsimi mavzoleyinin dünya standartları səviyyəsində təmiri və bərpası haqqında yüksək Prezident təşəbbüsünün irəli sürülməsindən sonra bu yöndə alimlərin üzərinə düşən vəzifələrin icrası baxımından yeni bir canlanma özünü göstərməkdədir.

Artıq qeyd etdik ki, Nəsiminin 600 illik yubileyi Ulu Öndərin səyi və qeyrəti ilə qlobal miqyasda – YUNESKO səviyyəsində keçirilmişdi. Bu mütərəqqi ənənənin davamı olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyev 11 yanvar 2019-cu il tarixində böyük şairin 650 illik yubileyi münasibətilə “Azərbaycan Respublikasında 2019-cu ilin “Nəsimi ili” elan edilməsi haqqında” xüsusi Sərəncam imzaladı [7]. Bu sərəncamda da ümummilli liderin nəsimişünaslığa verdiyi töhfə belə vurğulanır: “Şairin irsinin ölkəmizdə sistemli tədqiqi və təbliği ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Nəsiminin 600 illik yubileyinin keçirildiyi vaxta təsadüf edir. Böyük söz ustasının 600 illiyinin YUNESKO-nun görkəmli şəxsiyyətlərin və əlamətdar hadisələrin yubileyləri siyahısına daxil edildiyi və beynəlxalq miqyasda qeyd olunduğu həmin dövrdən etibarən Nəsimi ilə bağlı çox sayda araşdırmalar aparılmışdır” [7].

İlham Əliyevin bu sərəncamından sonra da həm ölkəmizdə, həm də xaricdə Nəsimin əsərləri müxtəlif dillərdə nəşr olundu, onun şəxsiyyəti və irsi ilə bağlı çoxsaylı tədqiqatlar yazıldı, şairin əzəmətli təsvirini əks etdirən möhtəşəm sənət əsərləri yaradıldı, külliyyatını əhatə edən əlyazmalarının surətləri ölkəmizə gətirildi və b. mühüm işlər yerinə yetirildi. Bu işə ulu öndər Heydər Əliyevin mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza, klassiklərimizə verdiyi önəmin onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyinin bariz nümunəsidir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. İmadəddin Nəsimi (Seyid Əli ibn Seyid Məhəmməd): Biblioqrafiya /Tərt. ed.: M.Vəliyeva, G.Əfəndiyeva, G.Misirova; elmi red. K.Tahirov; ön söz. müəl. T.Kərimli. – Bakı, 2019. – 648 s.
2. Kərimli T., Quliyev V. Dahiyyə dirilik bəxş edən Dahi. 525-ci qəzet. – 2019. – 7 mart. – s.4.
3. Mehparə. Bakıda II Beynəlxalq Nəsimi Elmi Konfransı keçirildi. Mədəniyyət. – 2009. – 18 dekabr. – s. 6.
4. Nəsimi İmadəddin. Seçilmiş əsərləri, iki cildə, II cild, “Lider nəşriyyat”, Bakı – 2004
5. Имадеддин Насими: Сборник статей / АН АЗССР, Музей литературы им.Низами; ред.: В.М.Богуславский; сост. Б.А.Набиев. – Баку: ЭЛМ, 1973. – 224 с.
6. “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 12 yanvar 2004-cü il. <https://eqanun.az/framework/5427>
7. “Azərbaycan Respublikasında 2019-cu ilin “Nəsimi ili” elan edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 11 yanvar 2019, <https://president.az/az/articles/view/31507>

**PROMOTION OF IMADDIN NASIM'S HERITAGE AS AN IMPORTANT PART OF
HAYDER ALIYEV'S CULTURAL POLICY**

Summary: An essential component of national leader Heydar Aliyev's cultural policy was his concern for promoting Azerbaijani literature, both classical and modern literary heritage. The great leader attached great importance to the intensive organization of work not only in the country but also beyond its borders to study the creativity of our writers and introduce their personalities to a broader sphere. For this purpose, special attention was paid to the publication of the works of our classics in various foreign languages, the performances of the plays of our playwrights on the world stage, and the singers performing the works of Azerbaijani poets on foreign tours.

Nasimi's 600th anniversary was held on a global scale – at the UNESCO level, with the efforts and zeal of the Great Leader. As a continuation of this progressive tradition, on January 11, 2019, the President of the Republic of Azerbaijan, Ilham Aliyev signed a special Decree on the declaration of 2019 as the "Year of Nasimi" in the Republic of Azerbaijan on the occasion of the 650th anniversary of the great poet. This is a clear example of the great leader Heydar Aliyev's importance to our culture, literature, and classics, which has been successfully continued by his worthy successor, President Ilham Aliyev.

Key words: Heydar Aliyev, Imadedin Nasimi, cultural policy, Nasimi's legacy, Nasimi's anniversary.